

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 10, Αρ. 1Α (2019)

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ISBN 978-618-5335-03-8

Η συμβολή των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη Διά Βίου Μάθηση: Μελέτη περίπτωσης για τα Κέντρα Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης των ελληνικών ΑΕΙ

Σταυρούλα Χριστάκη, Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου, Χριστίνα Αναστασοπούλου, Νικόλαος Μήτρου

doi: [10.12681/icodl.2338](https://doi.org/10.12681/icodl.2338)

**Η συμβολή των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη Διά Βίου Μάθηση:
Μελέτη περίπτωσης για τα Κέντρα Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης των
ελληνικών ΑΕΙ**

**The contribution of Open Educational Resources to Lifelong Learning: A case
study for the Centers for Lifelong Learning of the Greek Higher Education
Institutions**

Χριστάκη Σταυρούλα, ΣΕΑΒ ΕΜΠ, Κοινωνιολόγος, vchristaki@seab.gr	Αναστασοπούλου Χριστίνα, Κ. Βιβλιοθήκη ΕΜΠ, Βιβλιοθηκονόμος, MSc, MA ,cpanasta@seab.gr
ΚουτσιλέουΚ. Σταματίνα, ΣΕΑΒ ΕΜΠ, Φιλολόγος, Med ,matinakoutsileou@seab.gr	Μήτρου Νικόλαος, Καθηγητής ΗΜΜΥ ΕΜΠ, Επ. Υπεύθυνος Δράσης «Κάλλιπος» ,mitrou@cs.ntua.gr

Abstract

In recent years, the value of Lifelong Learning is universally recognized at national and international level as a strategic priority, providing a vehicle for enhancing citizens' skills and contributing to the economic progress of the society. Open Educational Resources (OER), as they serve the aims of Open Education, have already penetrated formal education (e.g. tertiary education), while being a crucial pillar and key component in any Lifelong Learning context. In this paper, an analysis of the Lifelong Learning environment in Greece is attempted via a research in progress, which targets the programs offered by the Centers for Lifelong Learning of the Greek Higher Education Institutions (HEIs). This research considers six (6) Centers for Lifelong Learning belonging to Greek HEIs and examines the profile of both learners and teachers, such as professional status and education level, as well as characteristics of the offered programs themselves, for example their duration, the kind of training material used, their subject, the learning paradigm used (distance learning, face-to-face, hybrid) and certification. The ultimate goal of the present study is to reveal common features, practices and benefits deriving from the current Lifelong Learning programs provided by Greek HEIs, through the use of OER.

Keywords: Centers for Lifelong Learning, Open Educational Resources (OER), Lifelong Learning, Greek Higher Education

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, η αξία της Διά Βίου Μάθησης αναγνωρίζεται καθολικά, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ως στρατηγική προτεραιότητα και ως όχημα για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των πολιτών και την οικονομική πρόοδο της κοινωνίας. Οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι, εξυπηρετώντας το ιδεώδες της Ανοικτής Εκπαίδευσης, έχουν ήδη διεισδύσει στην επίσημη εκπαίδευση (και στην τριτοβάθμια), ενώ παράλληλα αποτελούν σημαντικό πυλώνα και βασικό συστατικό σε οποιοδήποτε πλαίσιο Διά Βίου

Μάθησης. Στην παρούσα εργασία, επιχειρείται μια ανάλυση του περιβάλλοντος της Διά Βίου Μάθησης στη χώρα μας, μέσω σχετικής έρευνας για τα προγράμματα που προσφέρονται από τα Κέντρα Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ). Η εν λόγω έρευνα αφορά ένα δείγμα έξι (6) Κέντρων Διά Βίου Μάθησης των ελληνικών ΑΕΙ, και εξετάζει γνωρίσματα εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, όπως είναι η εργασιακή κατάσταση και το μορφωτικό υπόβαθρο, καθώς και στοιχεία των προσφερόμενων προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης, όπως, μεταξύ άλλων, τη χρονική διάρκεια, το είδος του χρησιμοποιούμενου εκπαιδευτικού υλικού, τη θεματολογία, το είδος εκπαίδευσης και τη χορήγηση πιστοποίησης. Απώτερος στόχος της μελέτης είναι να αποκαλύψει κοινά χαρακτηριστικά, πρακτικές και οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης που παρέχονται από την ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Κέντρα Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης, Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι (ΑΕΠ), Διά Βίου Μάθηση, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Εισαγωγή

Σύμφωνα με την Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών, ένας από τους πρωταρχικούς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης 2015-2030, συγκεκριμένα ο τέταρτος, αφορά τη «διασφάλιση καθολικής και δίκαιης ποιοτικής εκπαίδευσης και προώθησης των ευκαιριών Διά Βίου Μάθησης (ΔΒΜ) για όλους» (UNESCO, 2019). Η Διακήρυξη του Incheon για την εκπαίδευση το 2030 ορίζει πως ο εν λόγω σκοπός «εμπνέεται από μια ανθρωπιστική θεώρηση της εκπαίδευσης και της ανάπτυξης, βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, την αξιοπρέπεια, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη συμπερίληψη» (UNESCO, 2015). Η υποστήριξη της υιοθέτησης των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (ΑΕΠ) μπορεί να ενισχύσει τις πολιτικές των κρατών ως προς την εκπλήρωση του ως άνω στόχου.

Η ΔΒΜ αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα και πρωταρχικό στόχο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (OECD, 2018, 2019), ενώ και οι ΑΕΠ, εκτός από το ότι «προσφέρουν πολυπληθείς ευκαιρίες για βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων και της ποιότητας διδασκαλίας» στην εκπαίδευση εν γένει, και δη στην ανώτατη (UNESCO, 2017), αποτελούν όχημα για τη διευκόλυνση και πραγμάτωση της ΔΒΜ. Η προώθηση του οράματος της Ανοικτής Εκπαίδευσης απαιτεί μια ριζική αλλαγή στις κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις, η οποία να συνυπολογίζει και τις αλλαγές/καινοτομίες στην τεχνολογία. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι ΑΕΠ διαδραματίζουν έναν πρωταρχικό ρόλο στη «συνεχή διαμόρφωση μιας κουλτούρας μάθησης» που θα βασίζεται στις ικανότητες του εκπαιδευόμενου ενήλικου (Falconer, Littlejohn & McGill, 2013). Εξάλλου, τα αποτελέσματα από έρευνα της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA, 2018) επιβεβαίωσαν ότι «η ΔΒΜ έχει όντως ενσωματωθεί στις στρατηγικές των ευρωπαϊκών ΑΕΙ και στην εκπαιδευτική προσφορά τους», δεδομένου ότι το 67% των ιδρυμάτων παρέχουν ευκαιρίες ΔΒΜ στο πλαίσιο της ιδρυματικής πολιτικής και των στρατηγικών τους όσον αφορά τη διδασκαλία και τη μάθηση.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (Ν. 3879/2010 άρθρο 2), ΔΒΜ συνιστούν *όλες οι μορφές μαθησιακών δραστηριοτήτων στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, που αποσκοπούν στην απόκτηση ή την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, οι οποίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, την επαγγελματική ένταξη και εξέλιξη του ατόμου, την κοινωνική συνοχή, την ανάπτυξη της*

ικανότητας ενεργού συμμετοχής στα κοινά και την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Οι δράσεις των ΑΕΙ που αφορούν την επιμόρφωση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση, κατάρτιση, και εν γένει ΔΒΜ πραγματοποιούνται μέσω των Κέντρων Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (ΚΕΔΙΒΙΜ) σύμφωνα με τον Ν. 4485/2017 (άρθρο 48).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη της συμβολής των ΑΕΠ στη ΔΒΜ και, γενικότερα, στη διαμόρφωση -και στην Ελλάδα- κουλτούρας Ανοικτής Εκπαίδευσης, σύμφωνα με την οποία «όλοι οι πολίτες, χωρίς περιορισμούς, πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικό υλικό».

Στο παρόν άρθρο παρουσιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα έρευνας σχετικά με το προφίλ των ΚΕΔΙΒΙΜ στην Ελλάδα. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη και έχει ως κύριο στόχο τη διερεύνηση του βαθμού, του τρόπου και των αποτελεσμάτων χρήσης των ΑΕΠ από τα εν λόγω Κέντρα στα προγράμματα ΔΒΜ.

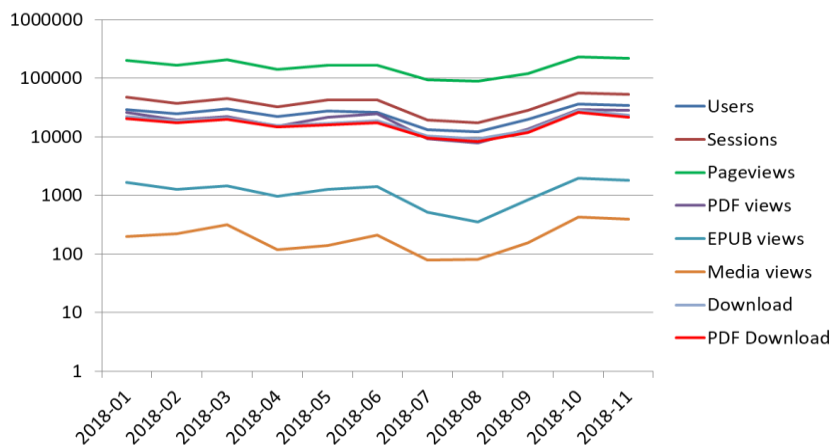
Έργα Ανοικτής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Οι ΑΕΠ ορίζονται ως «διδασκτικό/μαθησιακό/ερευνητικό υλικό σε οποιοδήποτε μέσο, ψηφιακό ή άλλο, που έχει καταστεί κοινό κτήμα ή έχει εκχωρηθεί με ανοικτή άδεια, που επιτρέπει τη δωρεάν πρόσβαση, χρήση, προσαρμογή και εκ νέου διανομή του σε άλλους με κανέναν ή με ελάχιστους περιορισμούς». Σ' αυτούς περιλαμβάνονται ανοικτά συγγράμματα, ηλεκτρονικά βιβλία, ολόκληρα μαθήματα, ενότητες μαθημάτων, άρθρα περιοδικών Ανοικτής Πρόσβασης, βιντεο-διαλέξεις, κ.ά. (Hoosen, Moore & Butcher, 2016). Διεθνώς, δημιουργούνται στο πλαίσιο έργων Ανοικτής Εκπαίδευσης/Επιστήμης, από ιδρύματα, Βιβλιοθήκες και διεθνείς οργανισμούς, ενώ διατίθενται μέσω ψηφιακών βιβλιοθηκών, αποθετηρίων Ανοικτής Πρόσβασης, εκπαιδευτικών ιστοσελίδων, καταλόγων κ.ά. Στην Ελλάδα, έχουν δημιουργηθεί εντός των ορίων δύο συγχρηματοδοτούμενων έργων για την Ανώτατη Εκπαίδευση, τα «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα» (<http://www.opencourses.gr/>) και τα «Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα» (Αποθετήριο «Κάλλιπος», <https://repository.kallipos.gr/>). Ειδικότερα, στο πλαίσιο του ΕΠ «Εκπαίδευση και ΔΒΜ», το 2012 ξεκίνησε μια εθνική πρωτοβουλία δημιουργίας ψηφιακών μαθημάτων που σήμερα περιλαμβάνει πάνω από 4.000 μαθήματα, ελεύθερα διαθέσιμα από την «Εθνική Πύλη Ανοικτών Ακαδημαϊκών Μαθημάτων» (<http://project.opencourses.gr/>). Τα ψηφιακά μαθήματα που δημιουργήθηκαν είναι αντίστοιχα αυτών που διδάσκονται στα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών των συμμετεχόντων ΑΕΙ και το εκπαιδευτικό περιεχόμενό τους παρουσιάζεται οργανωμένο βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφών, ώστε να συνιστούν αυτοδύναμα μαθήματα και να διευκολύνεται η αυτοτελής μελέτη τους (Μεράκος, 2019).

Παράλληλα, από το 2015 η Δράση «Κάλλιπος» (<https://www.kallipos.gr/el/>), προσφέρει «επιστημονικό περιεχόμενο διαθέσιμο σε όλους με άμεση και Ανοικτή Πρόσβαση, οργανωμένο με νέους τρόπους και εύκολα επικαιροποιήσιμο, με αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας και σεβασμό στα πνευματικά δικαιώματα, ενώ μετουσιώνει σε πράξη το όραμα για 'πραγματικά' πολλαπλή βιβλιογραφία». Συγκεκριμένα, το Αποθετήριο «Κάλλιπος» περιέχει περισσότερα από πεντακόσια είκοσι (520) ακαδημαϊκά συγγράμματα και επτά χιλιάδες (7.000) μαθησιακά αντικείμενα, με υψηλής ποιότητας αξιολογημένο περιεχόμενο που διατίθεται δωρεάν και με ανοικτή αδειοδότηση, για εκπαιδευτική χρήση όχι μόνο από τα μέλη της Ακαδημαϊκής/Ερευνητικής Κοινότητας, αλλά και από την κοινωνία στο σύνολό της. Ακριβώς λόγω του τρόπου δημιουργίας τους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι της Δράσης/Αποθετηρίου «Κάλλιπος» παρέχουν αδιαμφισβήτητα «διδασκτικά και μαθησιακά οφέλη» όταν

υιοθετούνται/χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία, ενώ, μπορούν, προσαρμοζόμενοι, να ανταποκριθούν, ευέλικτα, σε ανάγκες διά βίου εκπαίδευσης όλων των κατηγοριών χρηστών, καθώς και στις μαθησιακές ιδιαιτερότητες ατόμων/φοιτητών με ειδικές ανάγκες (Κουής και συν., 2016· Κουής, Χριστάκη, Κουτσιλέου & Βεράνης, 2019· Κουτσιλέου & Μήτρου, 2017).

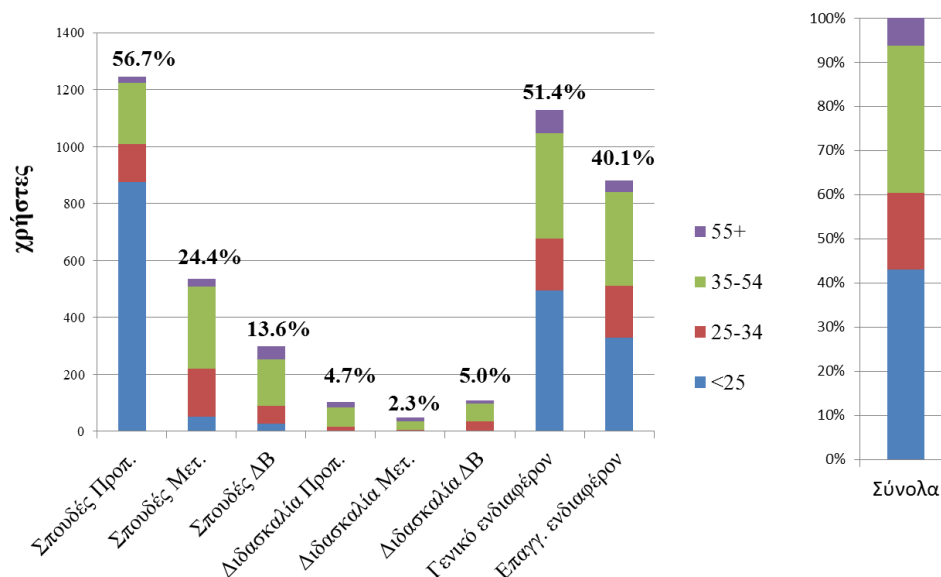
Στα **Σχήματα 1 και 2** αντίστοιχα, απεικονίζεται η χρήση του Αποθετηρίου «Κάλλιπος» και συνοψίζονται βασικά χαρακτηριστικά των χρηστών του.

Users	Sessions	Pageviews	PDF views	EPUB views	Media views	Downloads	PDF Downloads	EPUB Downloads
286.586	438.035	1.874.969	224.796	14.157	2.436	205.230	189.858	12.183

Σχήμα 1. Στατιστικά στοιχεία χρήσης Αποθετηρίου «Κάλλιπος»

Συγκεκριμένα, στο **Σχήμα 2**, φαίνεται το επίπεδο σπουδών και διδασκαλίας (προπτυχιακό, μεταπτυχιακό, διά βίου) των χρηστών ανά ηλικία. Το μεγαλύτερο ποσοστό των χρηστών του «Κάλλιπου» χρησιμοποιεί το Αποθετήριο στο πλαίσιο των προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών σπουδών τους, αλλά αξιοσημείωτο είναι και το ποσοστό των χρηστών (13,6%) που το χρησιμοποιεί στο πλαίσιο της ΔΒΜ. Πολύ σημαντικό επίσης είναι και το αυξημένο ποσοστό (40,1%) των χρηστών που χρησιμοποιεί το Αποθετήριο από επαγγελματικό ενδιαφέρον, γεγονός που αποδεικνύει ότι τα ανοικτά ακαδημαϊκά συγγράμματα του «Κάλλιπου» υποστηρίζουν αρκετούς επαγγελματίες στην εργασία τους, προφανώς στο πλαίσιο της ΔΒΜ.

Σχήμα 2. Προφίλ χρηστών Αποθετηρίου «Κάλλιπος»

Μεθοδολογία/Αποτελέσματα έρευνας

Σύμφωνα με όσα εισαγωγικά παρουσιάστηκαν, καθίσταται σαφές ότι η ΔΒΜ και συνεχής πρόσβαση του ατόμου στα αγαθά της εκπαίδευσης και της κατάρτισης καθίσταται πλέον μια αδήριτη αναγκαιότητα στις σύγχρονες κοινωνίες, κάτι ωστόσο που απαιτεί νέα προσέγγιση του ρόλου των εκπαιδευτικών συστημάτων σε ένα υπό συνεχή διαμόρφωση πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και επιστημονικό πλαίσιο λειτουργίας.

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε από το γραφείο του Παραρτήματος του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΣΕΑΒ-ΕΜΠ), και είναι μια έρευνα με δειγματοληπτικό χαρακτήρα που χρησιμοποιεί το ερωτηματολόγιο ως μέσο συλλογής δεδομένων. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν έξι (6) ΚΕΔΙΒΙΜ που έχουν ανταποκριθεί στο εν λόγω ερωτηματολόγιο, το οποίο εστιάζει στα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων ΔΒΜ που προσφέρονται από τα ελληνικά ΑΕΙ, αλλά και στα γνωρίσματα των χρηστών που τα παρακολουθούν.

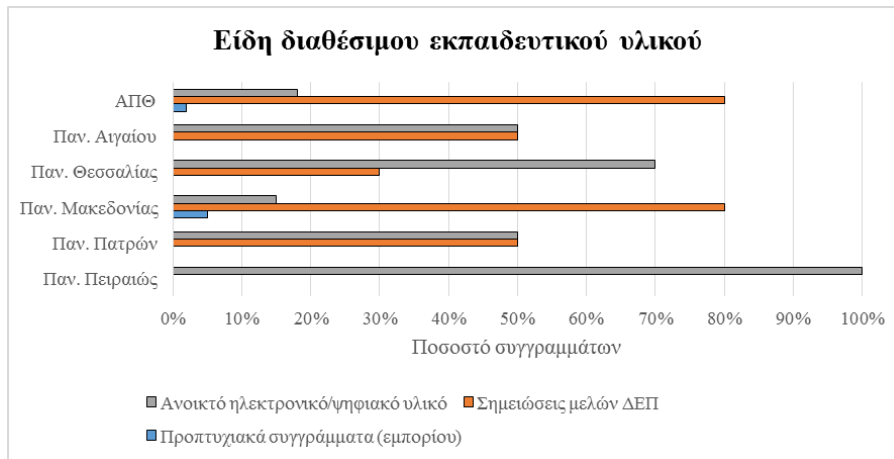
Τα διερευνητικά ερωτήματα που έχουν διατυπωθεί είναι τα ακόλουθα:

- Αριθμός προγραμμάτων ΔΒΜ που προσφέρει το εκάστοτε Ίδρυμα
- Χρονική διάρκεια προσφερόμενων προγραμμάτων
- Προφίλ χρηστών/Βαθμίδα εκπαίδευσης
- Προφίλ χρηστών/Εργασιακή κατάσταση
- Προφίλ διδασκόντων στα Προγράμματα
- Είδη διαθέσιμου εκπαιδευτικού υλικού
- Τρόποι/Μορφές παροχής εκπαίδευσης
- Θεματικά πεδία / Ειδικεύσεις προγραμμάτων
- Γλώσσα στην οποία προσφέρονται τα προγράμματα
- Χορήγηση πιστοποίησης

Στις ακόλουθες ενότητες, εξετάζονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων που παρέχονται από τα ελληνικά ΚΕΔΙΒΙΜ.

Είδη διαθέσιμου εκπαιδευτικού υλικού

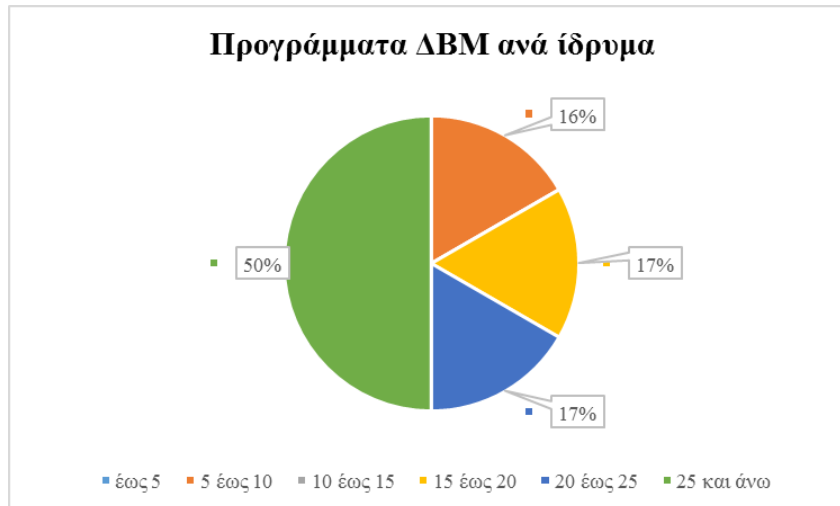
Από τις απαντήσεις των ΚΕΔΙΒΙΜ στο ερώτημα για τα είδη του διαθέσιμου εκπαιδευτικού υλικού που χρησιμοποιούν για τα εκπαιδευτικά προγράμματα των Κέντρων προέκυψε πως οι διδάσκοντες/-ουσες του ερευνητικού δείγματος στην πλειονότητά τους χρησιμοποιούν ανοικτό ηλεκτρονικό/ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα και, σε μικρότερο βαθμό, σημειώσεις μελών ΔΕΠ. Εντούτοις, φαίνεται ότι η κυριαρχία του ανοικτού εκπαιδευτικού υλικού δεν είναι τόσο γενικευμένη όσο θα έπρεπε: ενδεικτικά, σε 2 από τα 6 ΚΕΔΙΒΙΜ του δείγματος της έρευνας, το ποσοστό των προγραμμάτων ΔΒΜ που βασίζεται σε ανοικτό υλικό είναι κάτω του 20%. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί η σχεδόν ολοκληρωτική απουσία εμπορικών συγγραμμάτων ως εκπαιδευτικού υλικού για τα προγράμματα ΔΒΜ των ελληνικών ΚΕΔΙΒΙΜ.

Σχήμα 3. Είδη διαθέσιμου εκπαιδευτικού υλικού

Αριθμός προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης ανά Ίδρυμα

Ο αριθμός των προγραμμάτων που προσφέρεται από τα ελληνικά ΑΕΙ παρουσιάζει σημαντική διακύμανση, καθώς το 50% των ιδρυμάτων παρέχει μέχρι και 25 προγράμματα ΔΒΜ, ενώ το υπόλοιπο 50% άνω των 25 προγραμμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι 2 απ' αυτά (το 33% του δείγματος) προσφέρουν άνω των 100 προγραμμάτων.

Σχήμα 4. Προγράμματα Διά Βίου Μάθησης ανά Ίδρυμα

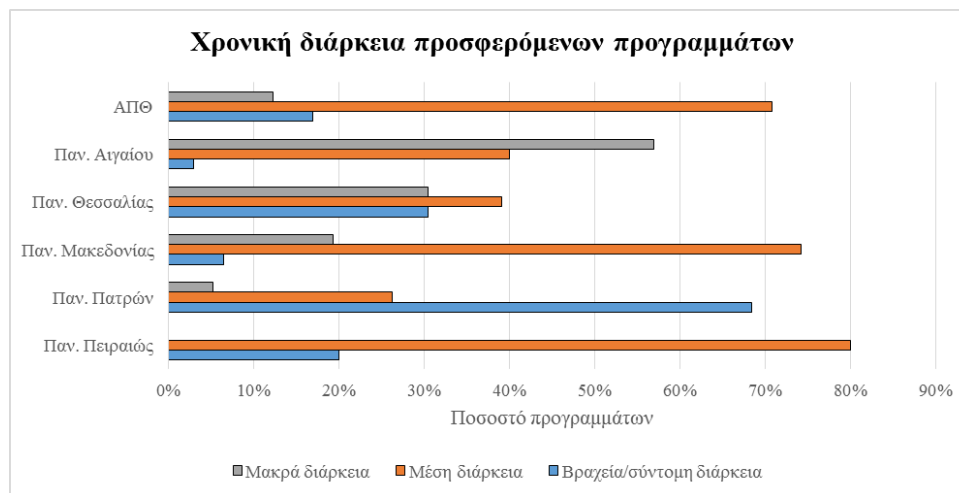
Χρονική διάρκεια προσφερόμενων προγραμμάτων

Σε ό,τι αφορά τη χρονική διάρκεια των προσφερόμενων προγραμμάτων, σχεδόν 1 στα 2 προγράμματα (56%) χαρακτηρίζεται ως μέσης διάρκειας (προγράμματα μέχρι και 6 μήνες), ενώ το 29% των προγραμμάτων χαρακτηρίζονται μακράς διάρκειας (προγράμματα τουλάχιστον 7 μηνών).

Σχήμα 5. Χρονική διάρκεια προσφερόμενων προγραμμάτων

Η εικόνα μεταβάλλεται ανά ίδρυμα, καθώς υπάρχουν ιδρύματα που δείχνουν προτίμηση σε προγράμματα βραχείας διάρκειας (π.χ. Πανεπιστήμιο Πατρών), ενώ άλλα προσφέρουν κυρίως προγράμματα μακράς διάρκειας (π.χ. Πανεπιστήμιο Αιγαίου).

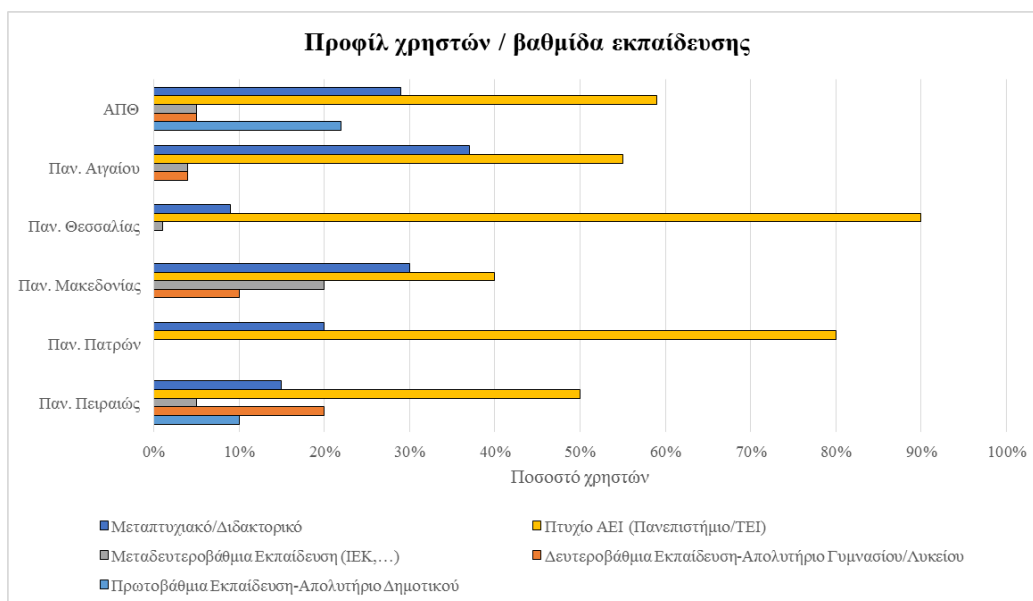

Σχήμα 6. Χρονική διάρκεια προσφερόμενων προγραμμάτων ανά ίδρυμα

Προφίλ χρηστών/Βαθμίδα εκπαίδευσης

Σε ό,τι αφορά το μορφωτικό υπόβαθρο των εκπαιδευομένων στα προγράμματα ΔΒΜ των ελληνικών Πανεπιστημίων, η έρευνα αποκαλύπτει ότι η πλειονότητα των εκπαιδευομένων σε όλα τα ΚΕΔΙΒΙΜ έχει ήδη πτυχίο από κάποιο ΑΕΙ. Ωστόσο, αυτό που παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι σε συγκεκριμένα ιδρύματα, ένα μη αμελητέο ποσοστό των χρηστών (π.χ. άνω του 20% στην περίπτωση του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εξ' ορισμού έχουν μειωμένες ευκαιρίες αξιοποίησης προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Διά Βίου Μάθησης σε σχέση με τους

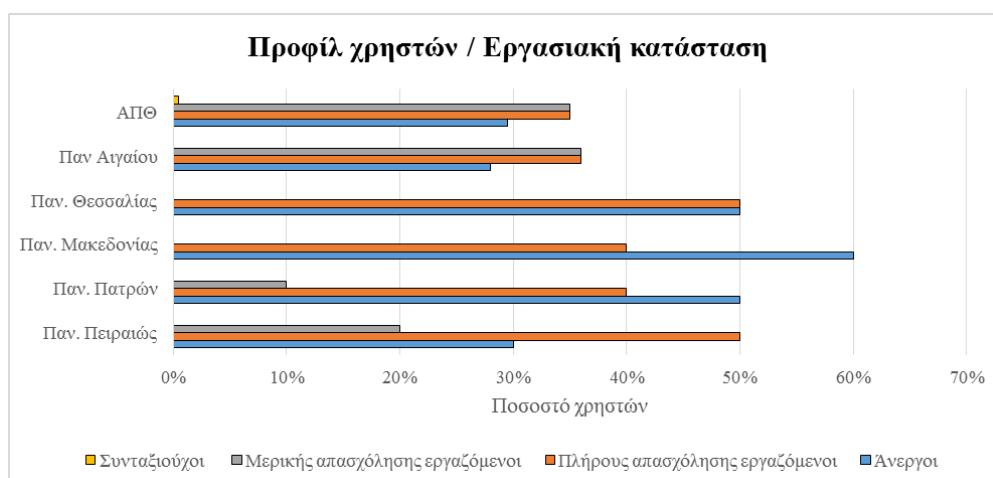
νεότερους ή/και περισσότερο καταρτισμένους ομολόγους τους, κυρίως εξαιτίας των ποικίλων φραγμών (οικονομικών, τεχνολογικών, γεωγραφικών, κοινωνικών κοκ.) πρόσβασης σ' αυτά. Η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση μπορεί να εξαλείψει πολλούς από τους εν λόγω φραγμούς, κάτι που είναι έκδηλο και στα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας.

Σχήμα 7. Προφίλ χρηστών / Βαθμίδα εκπαίδευσης

Προφίλ χρηστών/Εργασιακή κατάσταση

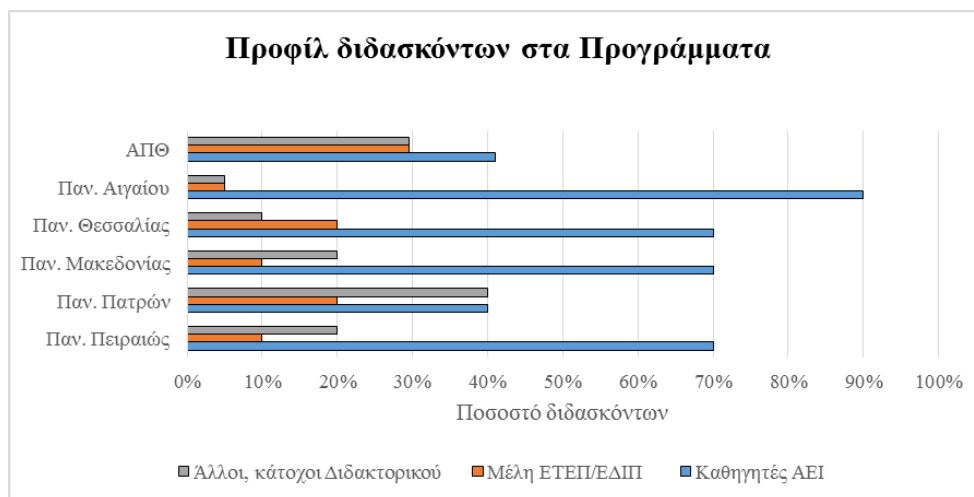
Σε ό,τι αφορά την εργασιακή κατάσταση των εκπαιδευομένων σε προγράμματα ΔΒΜ, άνεργοι και εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης αποτελούν την πλειονότητα του κοινού, ενώ έπονται οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης. Το αποτέλεσμα αυτό αναδεικνύει την κοινή πεποίθηση ότι η Διά Βίου Εκπαίδευση προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά εργασίας και είναι απαραίτητη όχι μόνο για την εύρεση εργασίας αλλά και για τη συνεχή εξέλιξη του εργαζομένου. Η σύνδεση της ΔΒΜ με την αγορά εργασίας καταδεικνύεται επίσης και από την ολοκληρωτική απουσία συνταξιούχων από τα προγράμματα ΔΒΜ των ελληνικών Πανεπιστημίων.

Σχήμα 8. Προφίλ χρηστών / Εργασιακή κατάσταση

Προφίλ διδασκόντων στα Προγράμματα

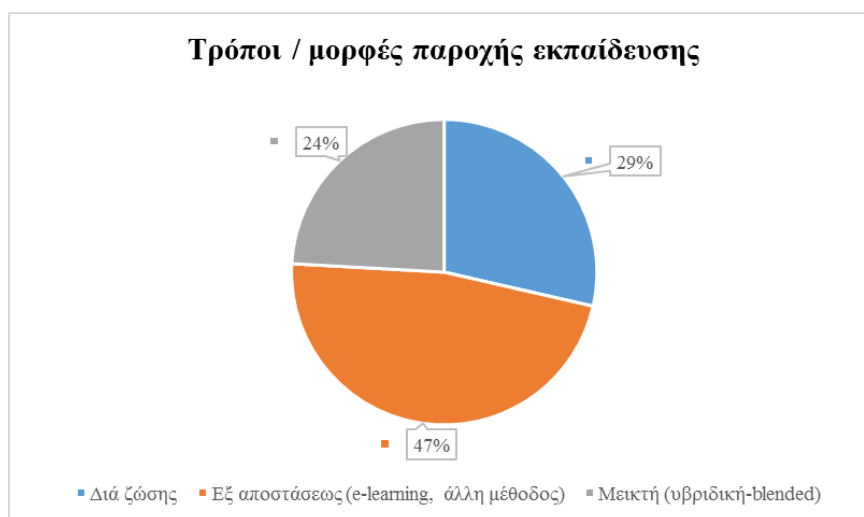
Το μεγαλύτερο ποσοστό των διδασκόντων στα ΚΕΔΙΒΙΜ είναι Καθηγητές ΑΕΙ, ενώ ακολουθούν τα Μέλη ΕΤΕΠ/ΕΔΙΠ και οι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου σπουδών, στοιχείο που δείχνει ότι τα ελληνικά ΚΕΔΙΒΙΜ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ποιότητα της διδασκαλίας των παρεχόμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Σχήμα 9. Προφίλ διδασκόντων στα Προγράμματα

Τρόποι/Μορφές παροχής εκπαίδευσης

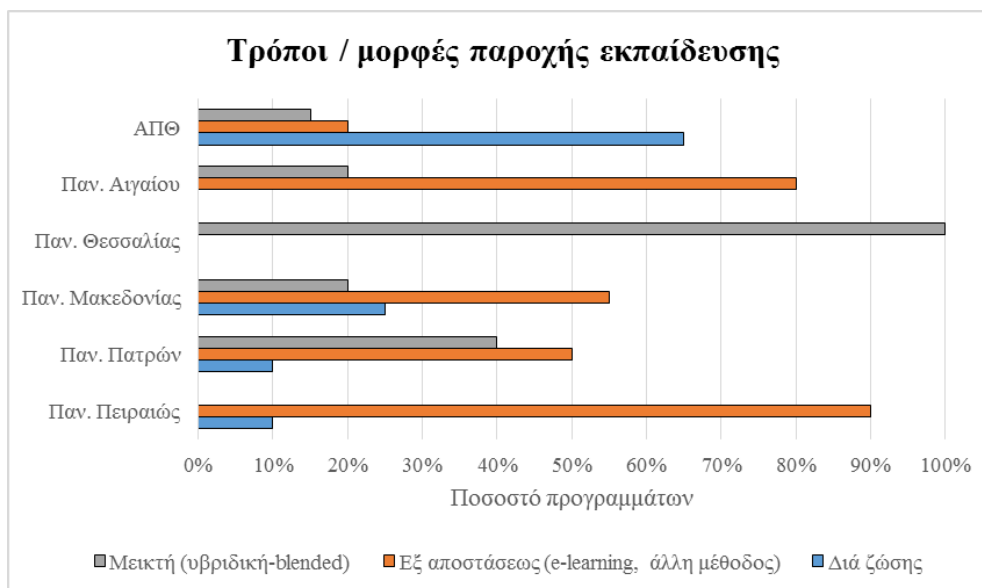
Όσον αφορά τη μορφή των προσφερόμενων προγραμμάτων, όπως αναμένεται, η πλειονότητα (σχεδόν 1 στα 2) ακολουθεί το μοντέλο εξ αποστάσεως μάθησης. Από εκεί και πέρα βέβαια, παρατηρείται ισορροπημένη κατανομή σε ό,τι αφορά τις υπόλοιπες μορφές, δηλαδή την παραδοσιακή διά ζώσης διδασκαλία αλλά και την υβριδική, που συνδυάζει τη διά ζώσης με την απομακρυσμένη εκπαίδευση.

Σχήμα 10. Τρόποι/μορφές παροχής εκπαίδευσης

Όπως και στις προηγούμενες ενότητες, δεν φαίνεται να υπάρχει ενιαία εικόνα στη μορφή των προγραμμάτων που παρέχουν τα ελληνικά ΚΕΔΙΒΙΜ, καθώς παρατηρούνται εξαιρέσεις στον «κανόνα» των εξ αποστάσεως προγραμμάτων, όπως πχ. το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το οποίο παρέχει κυρίως Δια ζώσης

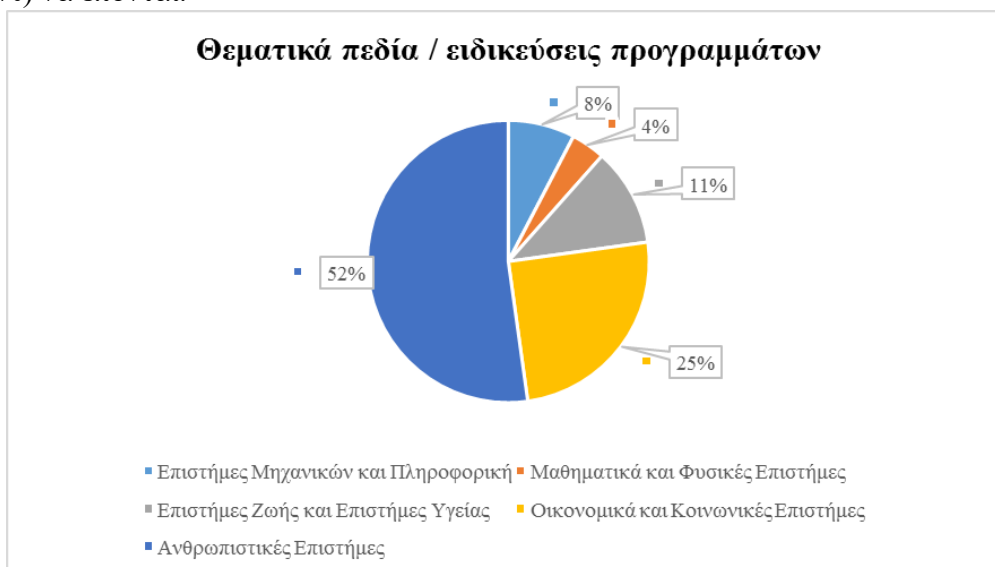
προγράμματα ή το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, που ακολουθεί αποκλειστικά το υβριδικό μοντέλο.

Σχήμα 11. Τρόποι/μορφές παροχής εκπαίδευσης ανά ίδρυμα

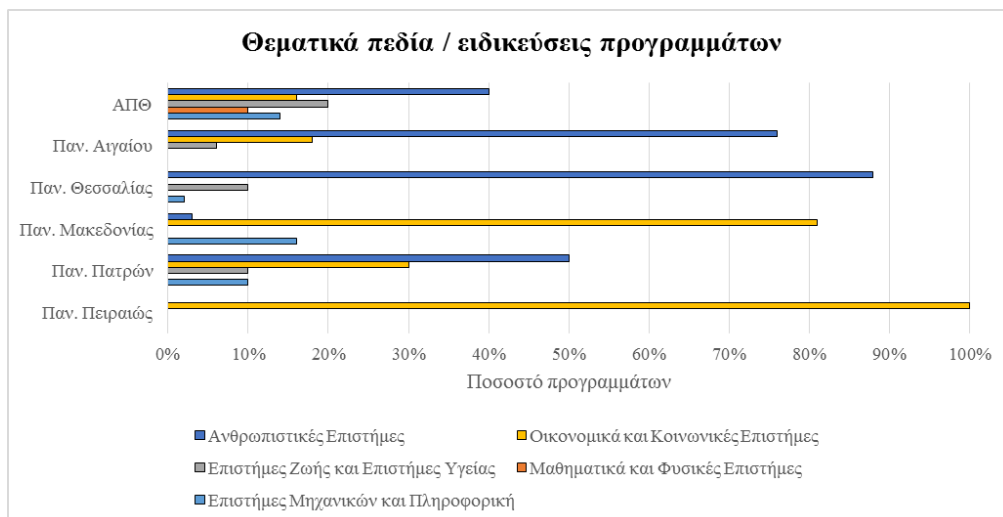
Θεματικά πεδία / Ειδικεύσεις προγραμμάτων

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η θεματική κατανομή των προσφερόμενων προγραμμάτων ΔΒΜ, όπου τη μερίδα του λέοντος κατέχουν οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες (52%), με τις Οικονομικές και Κοινωνικές Επιστήμες (25%) και τις Επιστήμες Ζωής και Υγείας (11%) να έπονται.

Σχήμα 12. Θεματικά πεδία / ειδικεύσεις προγραμμάτων

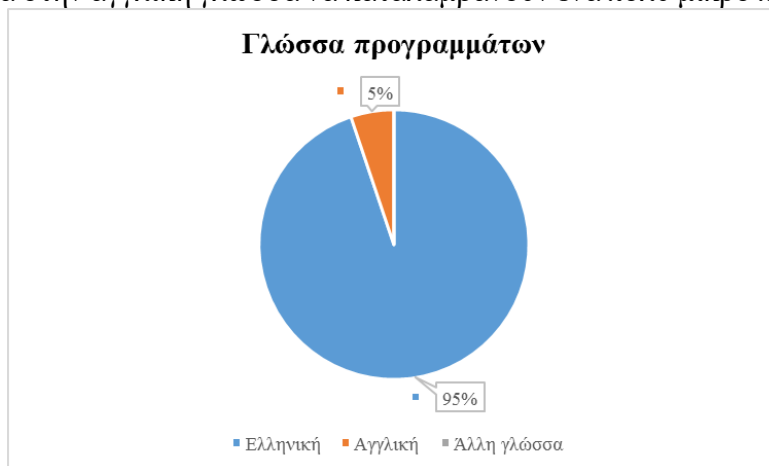
Η κυριαρχία των Ανθρωπιστικών Επιστημών στα προγράμματα ΔΒΜ επιβεβαιώνεται στα περισσότερα ελληνικά ΚΕΔΙΒΙΜ, με εξαίρεση τα Πανεπιστήμια Πειραιώς και Μακεδονίας, τα οποία φαίνονται να εξειδικεύονται σε προγράμματα που εμπίπτουν στην κατηγορία των Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών.

Σχήμα 13. Θεματικά πεδία / ειδικεύσεις προγραμμάτων ανά ίδρυμα

Γλώσσα στην οποία προσφέρονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα

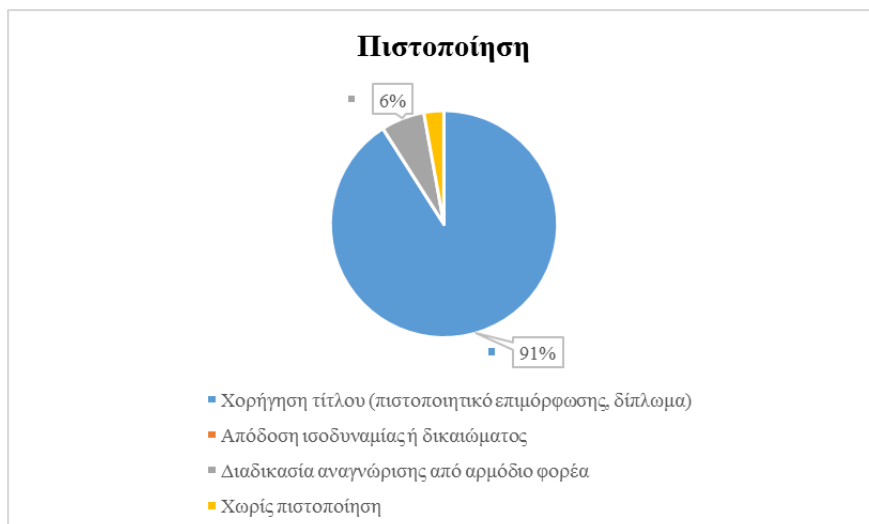
Η πλειονότητα των προγραμμάτων προσφέρεται στην ελληνική γλώσσα με τα προγράμματα στην αγγλική γλώσσα να καταλαμβάνουν ένα πολύ μικρό ποσοστό (5%).

Σχήμα 14. Γλώσσα προγραμμάτων

Χορήγηση Πιστοποίησης

Τέλος, σε ό,τι αφορά την πιστοποίηση, αξίζει να σημειωθεί ότι η συντριπτική πλειονότητα των προγραμμάτων συνοδεύεται από κάποιον τίτλο πιστοποίησης ο οποίος χορηγείται μετά την επιτυχή παρακολούθησή τους.

Σχήμα 15. Χορήγηση πιστοποίησης

Γενικές παρατηρήσεις και Συμπεράσματα

Το μέλλον της Ανοικτής Εκπαίδευσης Ενηλίκων θα πρέπει να συζητηθεί στο πλαίσιο των σύγχρονων οικονομικών και τεχνολογικών δεδομένων και της διαρκώς διευρυνόμενης παγκοσμιοποίησης. Η ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας, κυρίως με όχημα τις Τηλεπικοινωνίες και την Πληροφορική, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση και την αύξηση των ορίων ηλικίας (με δραματική γήρανση του πληθυσμού σε χώρες όπως η Ελλάδα) αυξάνει την ανάγκη για αναβάθμιση των δεξιοτήτων και επανεκπαίδευση με σκοπό τη βελτίωση της απασχολησιμότητας.

Στα Πανεπιστήμια της Ευρώπης έχουν γίνει αλλαγές στους τρόπους παροχής της εκπαίδευσης. Τα Ανοικτά Πανεπιστήμια προσφέρουν, από συστάσεώς τους, προγράμματα εξ αποστάσεως, τυπικής αλλά και μη τυπικής εκπαίδευσης. Τα υπόλοιπα ΑΕΙ, αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες, έχουν αρχίσει να εφαρμόζουν υβριδικές εκπαιδευτικές πρακτικές, ενώ πολλά προσφέρουν ανοικτά μαθήματα και MOOCs (Massive Open Online Courses). Οι ως άνω εκπαιδευτικές πρακτικές συντελούν στη γεφύρωση της απόστασης μεταξύ τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης και στην προώθηση της ΔΒΜ.

Οι στόχοι της ΔΒΜ, εκτεινόμενης σε όλα τα ηλικιακά επίπεδα, σε όλα τα περιβάλλοντα (οικία, εργασία, αναψυχή) και με όλους τους διαθέσιμους τρόπους (τυπικής, μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης), μπορούν να επιτευχθούν ευκολότερα με την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών αλλά και πρακτικών, μεθόδων και μέσων της Ανοικτής Εκπαίδευσης (Μήτρου, 2019).

Η διαθεσιμότητα ΑΕΠ (ανοικτά συγγράμματα και ανοικτά μαθήματα) αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ανάπτυξη και επιτυχία προγραμμάτων ΔΒΜ. Είναι χαρακτηριστική η αναφορά πολλών ΚΕΔΙΒΙΜ ότι, για τα προγράμματα εκπαίδευσης που παρέχουν, χρησιμοποιούν ως εκπαιδευτικό υλικό σημειώσεις των εκπαιδευτών και ανοικτά ηλεκτρονικά συγγράμματα σε ποσοστό 100%. Εντούτοις, η παραγωγή περισσότερου ανοικτού εκπαιδευτικού υλικού, σε όλα τα επιστημονικά αντικείμενα, και η περαιτέρω διεύρυσή του στα προγράμματα ΔΒΜ των ελληνικών ΚΕΔΙΒΙΜ χρειάζεται να συνεχιστεί με εντεινόμενο ρυθμό, ώστε να ενισχυθεί περαιτέρω ο ανοικτός χαρακτήρας των προγραμμάτων ΔΒΜ.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- EUA (2018). *Trends 2018: Learning and Teaching in the European Higher Education Area*. Brussels: EUA. Retrieved August, 2019 from <https://eua.eu/downloads/publications/trends-2018-learning-and-teaching-in-the-european-higher-education-area.pdf>
- Falconer, I., Littlejohn, A., & McGill, L. (2013). *Fluid learning: Vision for lifelong learning in 2030*. Retrieved August, 2019 from <https://blogs.ec.europa.eu/openeducation2030/files/2013/04/Falconer-et-al-OE2030-LLL.pdf>
- Hoosen, S., Moore, D., & Butcher, N. (2016). *Open Educational Resources (OER) Guide for Students in Post-Secondary and Higher Education*. Retrieved August, 2019 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/2093/2016_OER-Guide-for-Students-Post-Sec-HE.pdf?sequence=1
- OECD (2018). *Education for a Bright Future in Greece*. Reviews of National Policies for Education. Paris: OECD Publishing. Retrieved August, 2019 from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264298750-en>
- OECD (2019). *Getting Skills Right: Future-Ready Adult Learning Systems*. Paris: OECD Publishing. Retrieved August, 2019 from <https://doi.org/10.1787/9789264311756-en>
- UNESCO (2015). *Incheon Declaration. Education 2030: Towards Inclusive and Equitable Quality Education and Lifelong Learning for All*. Incheon: South Korea. Retrieved August, 2019 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813m>
- UNESCO (2017). *Ljubljana OER action plan*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Retrieved August, 2019 from https://en.unesco.org/sites/default/files/ljubljana_oer_action_plan_2017.pdf
- UNESCO (2019). *Sustainable Development Goal 4*. Retrieved August, 2019 from <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4>

Ελληνόγλωσση

- Κουής, Δ., κ. συν. (2016). «Κάλλιπος» - Το μεγαλύτερο ψηφιακό Αποθετήριο Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης. *HealJournal*, 2(1), 10-28. Ανακτήθηκε Αύγουστο, 2019, από <http://healjournal.seab.gr/index.php/hli/article/view/84/49>
- Κουής, Δ., Χριστάκη Σ., Κουτσιλέου Σ. Κ. & Βεράνης, Γ. (2019). Δράση/Αποθετήριο «Κάλλιπος» και η συμβολή των ανοικτών ακαδημαϊκών συγγραμμάτων στη Διά Βίου Μάθηση. *Ημερίδα Ανοικτοί εκπαιδευτικοί πόροι και Διά Βίου Μάθηση: ευκαιρίες και προκλήσεις για την Ανώτατη Εκπαίδευση και τις δημόσιες βιβλιοθήκες*. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Ανακτήθηκε Αύγουστο, 2019, από https://oer2019.seab.gr/presentation/Kallipos_final_site20190315.pdf
- Κουτσιλέου, Σ. Κ., & Μήτρου, Ν. Μ. (2017). Εμπόδια και διδακτικά/μαθησιακά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων: ποσοτική έρευνα σε διδάσκοντες στην Ανώτατη Εκπαίδευση-συμμετέχοντες στη Δράση «Κάλλιπος». *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9(4A), 70-84. Ανακτήθηκε Αύγουστο, 2019, από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/1329>
- Μεράκος, Λ. (2019). Ανοικτά Μαθήματα στα ελληνικά ΑΕΙ: ανοικτή γνώση διαθέσιμη σε όλους. *Ημερίδα Ανοικτοί εκπαιδευτικοί πόροι και Διά Βίου Μάθηση: ευκαιρίες και προκλήσεις για την Ανώτατη Εκπαίδευση και τις δημόσιες βιβλιοθήκες*. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Ανακτήθηκε Αύγουστο, 2019, από https://oer2019.seab.gr/presentation/Merakos_OpenGUnet_Βιβλιοθήκες.pdf
- Μήτρου, Ν. (2019). Εισαγωγική ομιλία – Θεματική και στόχοι Ημερίδας. *Ημερίδα Ανοικτοί εκπαιδευτικοί πόροι και Διά Βίου Μάθηση: ευκαιρίες και προκλήσεις για την Ανώτατη Εκπαίδευση και τις δημόσιες βιβλιοθήκες*. Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Ανακτήθηκε Αύγουστο, 2019, από <https://oer2019.seab.gr/presentation/20190315-Mitrou-introductory-en.pdf>